

EDİRNE'DEN KUMÇİFTLİĞİ'NE GAGAUZLARDA “ŞU DERENİN UZUNU”: TÜRKÜ, MÂNİ VE KÜLTÜREL BELLEK

Evrin KASIKCI*

Öz: Bu çalışma, Türkçe sözlü kültür dağarında yer alan “Şu derenin uzununu” dizesini içeren mâni ve türkü örneklerini karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Çalışma, Yunanistan’ın Kumçiftliği (Orestiada) bölgesinde kamuya açık icra ortamlarında yapılan gözlemler ile TRT Türk Halk Müziği dağarı, yazılı kaynaklar ve çevrim içi ses ve görüntü kayıtlarında yer alan örneklerin birlikte değerlendirilmesine dayanmaktadır. Kumçiftliği’nde *Serseli* (“Şu derenin uzununu” kalıbını içeren türkü) adıyla icra edilen örnekten hareketle yürütülen inceleme, söz konusu kalıbın hem mâni hem de türkü formunda dolaşımda olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, “Şu derenin uzununu / Kıramadım buzunu” kalıbının yalnızca Gagauz topluluğu ile sınırlı olmadığını; Anadolu ve Türkiye Trakya’sının farklı yörelerinin yanı sıra Balkanlar, Besarabya, Azerbaycan ve Suriye’nin Halep bölgesinde de yaygın biçimde yer aldığını göstermektedir. Özellikle üçüncü dizide gözlemlenen söz çeşitlemeleri, yöresel kimlik adları ve ağız özellikleri, sözlü kültürde kalıp yapının korunması ile yerel bağlama uyarlanması arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Çalışma, söz konusu kalıbı kalıp söz yapısı ve kültürel bellek kavramı çerçevesinde değerlendirerek, göç sonrası kültürel sürekliliğin sözlü gelenek aracılığıyla nasıl sürdürüldüğünü tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gagauzlar, Şu Derenin Uzununu, Mâni, Türkü, Sözlü Kültür, Kültürel Bellek.

“ŞU DERENİN UZUNU” FROM EDİRNE TO KUMÇİFTLİĞİ: FOLK SONG, MANI AND CULTURAL MEMORY AMONG THE GAGAUZ

Abstract: This study comparatively examines mani and folk song variants containing the line “Şu derenin uzununu” within the Turkish oral tradition. The study is based on observations conducted in public performance settings in Kumçiftliği (Orestiada, Greece), together with an evaluation of examples found in the TRT Turkish Folk Music repertoire, written sources, and online audio-visual recordings. Starting from the locally performed song known as *Serseli* (a folk song containing the “Şu derenin uzununu” formula), the analysis demonstrates that this verbal pattern circulates in both mani and folk song forms. The findings reveal that the formulaic line “Şu derenin uzununu / Kıramadım buzunu” is not limited to the Gagauz community, but is widely encountered across Anatolia and Turkish Thrace, as well as in the Balkans, Bessarabia, Azerbaijan, and the Halep region of Syria. Variations observed particularly in the third line—such as regional identity markers and dialectal features—indicate the coexistence of structural stability and contextual adaptation within oral culture. Framed within the concepts of formulaic structure and cultural memory, the study discusses how cultural continuity after migration is sustained through oral tradition.

Key Words: Gagauz, Şu Derenin Uzununu, Mani, Folk Song, Oral Culture, Cultural Memory.

Giriş

Göç, toplumların nüfus yapısını dönüştürmekle kalmayıp kültürel süreklilik, kimlik oluşumu ve hafıza süreçlerini de etkileyen tarihsel bir olgudur. Osmanlı-Türk demografik tarihinde göç hareketleri büyük ölçüde siyasal gelişmelerle şekillenmiş; 19. yüzyılın ortalarından itibaren Balkanlar ve Rusya hattında yaşanan savaşlar, geniş nüfus hareketlerine yol açmıştır. 1912–1922 yılları arasındaki savaşlar ve ardından gelen sınır düzenlemeleri, yalnızca nüfus dağılımını değil, kültürel hafızanın coğrafi dolaşımını da etkilemiştir. Bu süreçte kültürel bellek, taşınan bir miras olarak yeni yerleşim alanlarında yeniden kurulmuştur.

* Dr., Trakya Üniversitesi, Balkan Araştırma Enstitüsü, Balkan Müzik Kültürleri Anabilim Dalı, e-posta: evrimkasikci@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6714-5632.

Hristiyan Ortodoks inancını benimsemiş Türkçe konuşan bir topluluk olan Gagauzlar, tarihsel süreç içerisinde Edirne, Dobruca, Besarabya ve Bulgaristan gibi farklı coğrafyalarda varlık göstermiştir. 19. ve 20. yüzyıllarda yaşanan siyasal ve demografik dönüşümler neticesinde çeşitli göç hareketlerine maruz kalan Gagauzların bir bölümü, 1922 Türk-Yunan Savaşı sonrasında Edirne ve çevresinden Yunanistan'ın Meriç (Evros) bölgesine, özellikle Kumçiftliği (Orestiada) çevresine yerleşmiştir¹. Bu zorunlu yer değiştirme süreci, topluluk hafızasında derin izler bırakmış; yeni yerleşim alanında dil ve sözlü kültür unsurlarının korunması, kimlik sürekliliğinin temel dayanaklarından biri olmuştur².

Kumçiftliği Gagauzlarının sözlü kültür dağarında, "Şu derenin uzunlu / Kıramadım buzunu" dizesiyle başlayan ve yerel adlandırmayla Serseli ("Şu derenin uzunlu" kalıbını içeren türkü) olarak bilinen bir türkü, hem müzikal hem de metinsel açıdan dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. 9/8 ölçüsünde, Hüseyinî makamında ve oyunlu bir icra biçimiyle söylenen bu türkü, düşün ve toplumsal etkinliklerde canlı biçimde yer almaktadır. Kumçiftliği'nde kamuya açık icra ortamlarında yapılan gözlemler sırasında, söz konusu dizelerin aynı sözlerle ancak farklı ezgilerle kalıp ezgili mânî formunda da kullanıldığı görülmüştür³. Söz konusu metin, türkü formunun yanı sıra kalıp ezgili mânî geleneğinde de yer almaktadır⁴.

Kumçiftliği'ndeki bu tespit, "Şu derenin uzunlu" kalıbının daha geniş bir coğrafi yayılıma sahip olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda, TRT Türk Halk Müziği dağarı, yazılı kaynaklar ve çevrim içi ses ve görüntü kayıtlarında yer alan örnekler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular, söz konusu kalıbın Anadolu'nun farklı bölgelerinde, Balkan coğrafyasında ve Türk dünyasının çeşitli alanlarında yaygın biçimde yer aldığını göstermektedir.

Sözlü kültür araştırmalarında, belirli kalıpların ve formüllerin coğrafyalar arası yayılımı ve kalıcılığı, önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Albert Lord'un "The Singer of Tales" (1960) adlı çalışmasında ortaya koyduğu formül dize teorisi, sözlü gelenekte belirli söz kalıplarının hafızada tutulmasını ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını kolaylaştırdığını ileri sürmektedir⁵.

Bu çalışmanın amacı, Edirne kökenli Kumçiftliği Gagauzlarında tespit edilen "Şu derenin uzunlu" dörtlüğünü merkez alarak, söz konusu yapının metinsel, müzikal ve kültürel çeşitlemelerini karşılaştırmalı biçimde değerlendirmektir. Çalışma, göç bağlamında kültürel süreklilik ile sözlü kültür ürünlerinin yayılım ve dönüşüm süreçlerini ele almayı hedeflemektedir. Çalışmanın temel araştırma soruları şunlardır:

1. "Şu derenin uzunlu" kalıbı hangi yörelerde ve hangi türlerde (türkü, mânî, kalıp ezgili mânî) görülmektedir?
2. Söz çeşitlemeleri, özellikle üçüncü dizedeki "... kızını" ifadesi yöresel ve kültürel bağlamlara göre nasıl farklılaşmaktadır?
3. Ezgisel yapı (makam ve ölçü) yöreler arasında nasıl değişmekte; söz kalıcılığı ile ezginin değişim arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
4. Kumçiftliği Gagauzlarında bu kalıbın korunması, göç sonrası kültürel bellek ve kimlik sürekliliği bakımından nasıl değerlendirilebilir?

Çalışma, Kumçiftliği'nde kamuya açık icra ortamlarında yapılan gözlemlerden elde edilen veriler ile TRT Türk Halk Müziği dağarı, çevrim içi paylaşım ortamları ve yazılı kaynaklardan derlenen

¹ Evrim Kaşıkcı, "The Gagauz of Edirne," *Bilig*, no. 114 (2025).

² Evrim Kaşıkcı, *Nehrin Ötesi: Yunanistan Kumçiftliği (Orestiada) Gagauzları Halk Kültürü* (Edirne: Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü, 2023).

³ Kaşıkcı, *Nehrin Ötesi: Yunanistan Kumçiftliği (Orestiada) Gagauzları Halk Kültürü*, ss. 165-170

⁴ Evrim Kaşıkcı, "Kalıp Ezgili Maniler: Edirne'den Yunanistan Kumçiftliği'ne (Orestiada) Göç Eden Gagauzlarda Sözlü Mirasın ve Kültürel Sürekliliğin İzleri," *V Международная научно-практическая конференция «Научно-образовательное пространство: реалии и перспективы повышения качества образования»* (Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, 2026), ss. 439-444.

⁵ Albert Bates Lord, *The Singer of Tales*, MA: Harvard University Press, Cambridge 1960.

örnekleri bir araya getirerek karşılaştırmalı bir değerlendirme sunmaktadır. Bu yönüyle, sözlü kültürde sözün kalıcılığı ile ezginin değişkenliği arasındaki ilişkiyi kuramsal bir çerçevede ele almaktadır.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Kültürel Bellek, Göç ve Sözlü Aktarım

Göç, toplulukların yalnızca coğrafi konumunu değil, hafıza ve kimlik yapılarını da dönüştüren tarihsel bir süreçtir. Yer değiştirme deneyimi, geçmişle kurulan bağın yeniden tanımlanmasını gerekli kılar. Bu bağın sürekliliği ise çoğu zaman kültürel uygulamalar aracılığıyla sağlanır. Bu noktada kültürel bellek kavramı, sözlü kültür ürünlerinin göç sonrası kimlik oluşumundaki rolünü açıklamak açısından temel bir kuramsal çerçeve sunmaktadır.

Maurice Halbwachs’a göre hafıza bireysel değil, toplumsal çerçeveler içinde şekillenen bir yapıdır⁶. Topluluklar geçmişi, ortak anlatılar ve tekrar eden uygulamalar aracılığıyla canlı tutar. Jan Assmann ise kolektif hafıza kavramını geliştirerek kültürel bellek ile iletişimsel bellek arasında ayrım yapmaktadır. Assmann’a göre kültürel bellek, ritüeller, semboller ve tekrar eden kültürel uygulamalar aracılığıyla nesiller boyunca sürdürülen, kimliği kurucu bir hafıza biçimidir⁷. Kültürel bellek geçmişi hatırlamaktan te geçmişi güncel bağlam içinde yeniden üretmektir⁸.

Türküler ve mâniler, estetik bir işlevin ötesinde kimliğin ve aidiyetin yeniden kurulduğu toplumsal uygulama alanlarıdır. Paul Connerton, toplumsal hatırlamanın ritüel ve bedensel tekrar yoluyla sürdürüldüğünü vurgular⁹. Bir türkünün topluca söylenmesi, müzikal bir etkinlik olduğu kadar ortak kimliğin onaylandığı bir andır.

Kumçiftliği Gagauzlarının farklı bir siyasal ve kültürel çevrede, Türkçe sözlü türkü ve mânilerini yaşatmaya devam ediyor olması, kültürel belleğin sözlü gelenek aracılığıyla sürdürülebildiğinin somut bir göstergesidir.

1.2. Sözlü Gelenekte Kalıp Yapılar ve Mânî–Türkü Geçişkenliği

Mânî, Türk halk edebiyatının en yaygın ve sevilen türlerinden biridir. Dörtlüklerden oluşan mânî, kısa, öz ve çarpıcı ifadelerle duygu, düşünce ve toplumsal mesajların aktarıldığı bir sözlü kültür formudur. Geniş bir coğrafi yayılıma sahip olan mâniler, gündelik yaşamın her alanında söylenir ve çoğu zaman belirli ezgilerle icra edilir.

Kalıp ezgili mânî, sabit bir ezginin farklı mânî metinleriyle söylendiği bir icra biçimidir. Bu tür mânilerde, ezgi sabit kalırken sözler değişir. Kalıp ezgi, icracı ve dinleyici açısından tanıdık bir müzikal yapı sunarak yeni mânî metinlerinin kolayca ezgiye uyarlanmasına olanak tanır¹⁰.

Artun, Türk halk kültüründe mânî söyleme geleneği üzerine yaptığı çalışmalarda, kalıp ezgili mânilerin Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde yaygın olduğunu ve bu mânilerin toplumsal işlevlerinin çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Tekirdağ’da gerçekleştirdiği saha araştırmasında, mânilerin düğünlerde, bağ bozumlarında ve toplumsal eğlencelerde söylendiğini, bazı mânilerin ise belirli ezgilerle türkü formuna dönüştüğünü tespit etmiştir¹¹. Artun’un bulguları, mânî ile türkü arasındaki geçişkenliği ve kalıp ezginin bu geçişkenlikte oynadığı rolü göstermektedir.

Sözlü gelenek, esnek ve değişken bir yapıya sahip olmakla birlikte belirli kalıp ifadeler aracılığıyla tanınabilirliğini korur. Boratav, mânî metinlerinde belirli başlangıç ve bitiş kalıplarının yaygın

⁶ Maurice Halbwachs, *On Collective Memory*, çev. L.A. Coser, University of Chicago Press, Chicago 1992, s. 38.

⁷ Jan Assmann, *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2015, ss. 54-60.

⁸ Assmann, a.g.e., s.148.

⁹ Paul Connerton, *How societies remember*, Cambridge University Press, Cambridge 1989, s. 72.

¹⁰ Erman Artun, “Türk halk kültüründe mani söyleme geleneği, manilerin iletişim boyutu ve işlevselliği,” *IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği (Türk Dünyasında Maniler) Sempozyumu Bildirileri* (2007).

¹¹ Erman Artun, “Tekirdağ’da Mani Söyleme Geleneği,” <https://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/4.php>.

biçimde tekrarlandığını ve bu kalıpların toplumsal hafızada yer ettiğini belirtmektedir¹². Mânî geleneğinde görülen kalıp yapılar, metnin farklı yörelerde yeniden üretilmesini kolaylaştırır. Aynı söz kalıbı, yerel bağlama göre küçük değişikliklerle dolaşıma girer. Bu durum, sözlü kültürde kalıcılık ile değişkenliğin birlikte işlediğini göstermektedir. Türk halk müziği geleneğinde mânî ile türkü arasındaki sınırlar kesin değildir. Bazı mâniler belirli bir ezgiyle türküleşirken, bazı türküler mânî formuna indirgenerek bağımsız dörtlükler hâlinde dolaşır.

“Şu derenin uzununu” kalıbının hem türkü hem mânî olarak icra edilmesi, bu geçişkenliğin somut bir örneğidir. İncelenen örneklerde ilk iki dize büyük ölçüde sabit kalırken, üçüncü ve dördüncü dizelerde yöresel kimlik unsurlarına bağlı değişiklikler görülmektedir. Bu durum, sözlü kültürde çekirdek söz yapısının korunarak yerel bağlama göre yeniden üretilmesini göstermektedir.

Ezgisel açıdan bakıldığında ise söz kalıbının tek bir makamsal ya da ölçüsel yapı ile sınırlı olmadığı görülmektedir. Farklı makamlarda ve farklı tartım yapılarında icra edilmesi, söz kalıbının müziksel çevreye uyarlanabildiğini ortaya koymaktadır. Böylece metinsel süreklilik ile müziksel çeşitlilik birlikte varlık göstermektedir. Kaya, anonim halk şiiri çalışmalarında, mânî ve türkü arasındaki sınırların keskin olmadığını ve bazı mânilerin türküleştğini, bazı türkülerin ise mânî formuna indirgenildiğini belirtmektedir¹³. Kalıp ezgili mâniler, topluluk üyelerinin ortak bir kültürel dil oluşturmalarını, kültürel belleğin güçlenmesini ve toplumsal bağların pekişmesini sağlar. Kumçiftliği Gagauzlarında “Serseli” türküsünün ve ona eşlik eden mânilerin icrası, topluluk üyelerinin ortak kültürel kimliklerini yeniden ürettiği bir uygulama alanı oluşturmaktadır¹⁴.

Sözlü gelenekte bir kalıbın uzun süre yaşayabilmesi, değişmeden korunmasından çok farklı ortamlarda yeniden söylenebilmesine bağlıdır. Richard Bauman ve Charles Briggs’in “yeniden bağlamsallaştırma” (recontextualization) kavramı bu durumu açıklamaktadır. Buna göre sözlü ürünler her icrada içinde bulundukları toplumsal çevrenin etkisiyle yeniden anlam kazanır. “Şu derenin uzununu” kalıbı da düğünlerde, eğlence toplantılarında ve mânî söyleme ortamlarında her seferinde yeniden dile getirilmekte ve bulunduğu bağlama göre farklı anlamlar kazanmaktadır. Bu nedenle söz konusu kalıbın farklı coğrafyalarda görülmesi, değişmeden aktarılan bir sözlü mirastan öte topluluklar tarafından yaşatılan ve yenilenen bir anlatım biçimi olarak değerlendirilebilir¹⁵.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımına dayanan, karşılaştırmalı ve betimleyici bir incelemedir. Araştırmada kamuya açık icra ortamlarında yapılan gözlemler ile belge incelemesi birlikte kullanılmıştır. Kumçiftliği'nde gerçekleştirilen gözlemler birincil veri niteliği taşırken; TRT Türk Halk Müziği dağarı, çevrim içi ses ve görüntü kayıtları ile yazılı kaynaklar ikincil veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Veri çözümleme sürecinde metin incelemesi, ezgi incelemesi ve coğrafi dağılımın karşılaştırılması yöntemlerinden yararlanılmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmanın birincil verileri, yazarın 2010 yılından bu yana Yunanistan'ın Kumçiftliği (Orestiada) yerleşiminde, Edirne kökenli Gagauz topluluğunun yaşadığı çevrede gerçekleştirdiği gözlemlere dayanmaktadır. Bu gözlemler, kamuya açık düğün, eğlence ve toplumsal etkinliklerde icra edilen türkü ve mânî örneklerinin izlenmesi ve kayıt altına alınması yoluyla elde edilmiştir.

Bu kapsamda özellikle “Serseli” (“Şu derenin uzununu” kalıbını içeren türkü) olarak bilinen icra örneği ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Söz konusu türkü 9/8 ölçüde ve Hüseyinî makamında icra edilmekte

¹² Pertev Naili Boratav, “Aşık edebiyatı,” *Türk Dili Dergisi Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı* 19, no. 207 (1968): s. 350.

¹³ Doğan Kaya, *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Akçağ, 2007).

¹⁴ Evrim Kaşıkcı, “Kalıp Ezgili Maniler: Edirne'den Yunanistan Kumçiftliği'ne (Orestiada) Göç Eden Gagauzlarda Sözlü Mirasın ve Kültürel Sürekliliğin İzleri.”

¹⁵ Richard Bauman ve Charles L. Briggs, “Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life,” *Annual Review of Anthropology* 19 (1990): ss. 72-75.

olup oyunlu bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte gözlemler, aynı söz kalıbının farklı ezgiler içinde, mânî geleneği bağlamında da kullanıldığını göstermektedir. Bu durum, söz kalıbının ezgiden bağımsız bir dolaşıma sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İkincil veri kaynakları TRT Türk Halk Müziği dağarı, çevrim içi paylaşım ortamları ve yazılı mânî derlemelerinden oluşmaktadır. TRT dağarında yer alan sekiz türkü ile çevrim içi ortamlarda tespit edilen örnekler ve yazılı kaynaklardaki mânî kayıtları birlikte değerlendirilmiştir. Türkiye dışındaki örnekler ise Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Besarabya, Suriye ve Azerbaycan'a ait yazılı ve kayıtlı veriler üzerinden belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında değerlendirilen örneklerin ayrıntılı dökümü aşağıdaki çizelgelerde (Çizelge 1, Çizelge 2, Çizelge 3, Çizelge 4) sunulmaktadır.

Çizelge 1: TRT Türk Halk Müziği Dağarında Yer Alan Türküler

Sıra No	Eser Adı	Yöre	Sözler	Ölçü	Makam	TRT THM Rep. Sıra No
1	Bu Dere Buz Bağladı ¹⁶	Elazığ	Bu Derenin Uzunı Kıramadım Buzunu Aldım Avşar Kızını Çekemedim Nazını	10/8	Hicaz	4040
2	Şu Derenin Uzunı (Timbıllı) ¹⁷	Mersin Silifke	Şu Derenin Uzunı Kıramadım Buzunu Aldım Köylü Kızını Çekemedim Nazını	4/4	Hüseynî	145
3	Hele Dadaş Hoşmusan ¹⁸	Erzurum	Bu Derenin Uzunı Kıramadım Buzunu Aldım Dadaş Gızını Çekemedim Nazını	12/8	Uşşak	4289
4	Şu Derenin Uzunı (Ayginam Oyun Havası) ¹⁹	Orta Anadolu	Şu Derenin Uzunı Kıramadım Buzunu Anasının Şerrinden Alamadım Gızını	4/4	Gülizar	3523
5	Şu Derenin Uzunı ²⁰	Uşak Kaşbelen Köyü	Şu Derenin Uzunı Gıramadım Buzunu Aldım Da Çerkez Gızını Vay Çekemiyom Nazını	9/8	Hüseynî	5208
6	Ay Doğar Aşmak İster (Molla) ²¹	Orta Anadolu	Şu Derenin Uzunı, Kıramadım Buzunu.	2/4	Hüseynî	1498

¹⁶ TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Bu Dere Buz Bağladı* (Rep. Sıra No: 4040), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 1996).

¹⁷ TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Şu Derenin Uzunı (Timbıllı)* (Rep. Sıra No: 145), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 1973).

¹⁸ TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Hele Dadaş Hoşmusan* (Rep. Sıra No: 4289), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 2001).

¹⁹ TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Şu Derenin Uzunı (Ayginam Oyun Havası)* (Rep. Sıra No: 3523), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 1990).

²⁰ TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Şu Derenin Uzunı (Kırık Zeybek Havası)* (Rep. Sıra No: 5208), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 1996).

			Aldım Çerkez Kızını, Çekemedim Nazını			
7	Şu Derenin Uzunı ²²	Sivas	Şu Derenin Uzunı Kıramadım Buzunu Aldım Elin Kızını Çekemedim Nazını	2/4	Hüseyinî	180
8	Yeşil İpek Bükeyim ²³	Isparta	Şu Derenin Uzunı Kıramadım Buzunu Anasının Şerrinden Alamadım Kızını	9/8	Hüseyinî	803

Çizelge 2: Çevrim içi Ortamlarda Tespit Edilen Türküler

Sıra No	Eser Adı	Yöre	Sözler	Ölçü	Makam
1	Şu Derenin Uzunı ²⁴	Antalya, Kaş Çavdır Köyü	Şu derenin uzunı Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını	9/8	Hüseyinî
2	Şebab Oğlan ²⁵	Konya	Şu derenin uzunı Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını	4/4	Nihavend
3	Kar Yağar Üstüme ²⁶	Kırşehir (Neşet Ertaş)	Şu derenin uzunı Kıramadım buzunu Aldım Türkmen kızını Çekemiyom nazını	4/4	Hüseyinî
4	Tepeköy'ün Düzleri ²⁷	Ardahan	Bu derenin uzunı Kıramadım buzunu Aldım dadaş kızını Çekemedim nazını	4/4	Hüseyinî

²¹ TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Ay Doğar Aşmak İster* (Rep. Sıra No: 1498), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 1978).

²² TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Şu Derenin Uzunı* (Rep. Sıra No: 180), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 1973).

²³ TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Şu Derenin Uzunı (Yeşil İpek Bükeyim)* (Rep. Sıra No: 803), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (Ankara, 1996).

²⁴ Osman Kırca, “Şu Derenin Uzunı,” TRT Müzik (Emre Dayıoğlu ile Heybemdeki Türküler), 2022, erişim 12.02.2026, <https://www.youtube.com/watch?v=dh3rnMENXg8>.

²⁵ Çopur Ahmet, “Şebaboğlan,” 2024, erişim 12.02.2026, https://www.youtube.com/watch?v=KzLGfugBkjs&list=RDKzLGfugBkjs&start_radio=1.

²⁶ Neşet Ertaş, “Kar Yağar Üstüme,” Kalan Müzik, 1999, erişim 12.01.2026, <https://www.youtube.com/watch?v=gAYHrDr3ZRQ>.

²⁷ Bülent Yılmaz, “Ardahan Türkmenleri Müzik Geleneği” (Yüksek Lisans Tezi İstanbul Teknik Üniversitesi, 2010), ss.147-48.

Çizelge 3: Basılı ve Çevrim İçi Kaynaklardan Tespit Edilen Mânî Örnekleri

S.No	Yöre	Dörtlük Sözleri	S.No	Yöre	Dörtlük Sözleri
1	Karabük Yenice ²⁸	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını	11	Bartın ²⁹	Dereleriy uzunlu Gıramadım buzunu Yırtılası yazmaydan Göremedim yüzüyü
2	Gümüşhane ³⁰	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını	12	Balıkesir ³¹	Şu dağların uzunlu Kıramadım buzunu Sevdim Yörük kızını Çekemedim nazını
3	Gümüşhane Torul Cizere Köyleri ³²	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını	13	Ordu Kumru ³³	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Andır kalsın çemberin Göremedim yüzünü
4	Manisa Demirci Ayvaalanı Köyü ³⁴	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Alıp da gidiyoruz, Hasan Çavuşun kızı	14	Elazığ Harput ³⁵	Bu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Ölmiyeydim güreydim Bir de yarın yüzünü

²⁸ Yenice Kaymakamlığı, “Yöresel Mani, Müzik ve Türküler,” erişim 12.02.2026, <https://www.yenice.gov.tr/yoresel-mani-muzik-turku>.

²⁹ “Bartın Manileri,” erişim 15.02.2026, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1879253829051934&id=1435168566793798&set=a.1465769603733694>.

³⁰ Hasan Pir, *Gümüşhane'nin kültür öğeleri* (Gümüşhaneliler ve Gümüşhaneyi Sevenler Hizmet Vakfı Yayınları, 1996), s. 56.

³¹ Mehmet Ali Yolcu, *Balıkesir Yöresi Manileri*, Kent Arşivi Yayınları, (Balıkesir: Balıkesir Belediyesi, 2013), s. 192.

³² Meryem Üçüncü, “Gümüşhane Torul İlçesi Cizere Köyleri Monografisi” (Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2019), s. 56.

³³ Ceyhan Gürgentepe, “Ordu İli Kumru İlçesi Monografisi” (Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2019), s. 42.

³⁴ Mehmet Çakırçoban, “Manisa İli Demirci İlçesi Ayvaalanı Köyü Monografisi” (Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2021), s. 87.

³⁵ İshak Sungurluoğlu, *Harput Yollarında* (Ankara: Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, 1961), s.149.

5	Manisa Demirci Ayvaalanı Köyü ³⁶	Bu derenin üzümü Kıramadım buzunu Aldım zengin kızını Çekemedim nazını	15	Kütahya Simav ³⁷	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını
6	Düzce (Bulgaristan Göçmenlerinden Alınmış) ³⁸	Su yolların uzunlu Kıramadım budunu Aldım macir kızını Çekemedim nazını	16	Çorum ³⁹	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım bir cahil kızını Çekemiyom nazını.
7	Bolu Dörtdivan ⁴⁰	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım şehir kızını Çekemedim nazını	17	Edirne, Havsa ⁴¹	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını
8	Artvin Şavşat ⁴²	Bu Derenin Uzunlu, Kıramadım Buzunu. Aldım Çerkez Kızını, Çekemedim Nazını.	18	Tekirdağ ⁴³	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını.
9	Sivas Kangal ⁴⁴	Bu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Türkmen kızını Çekemedim nazını	19	Kırklareli ⁴⁵	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını
10	Malatya Hekimhan Kocaözü Köyü ⁴⁶	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Selam salın muhtara Alacağım kızını	20	Konya İlgın ⁴⁷	Derelerin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını

Çizelge 4: Günümüz Türkiye Sınırları Dışındaki Yörelere Tespit Edilen Örnekler

S.no	Tür	Yöre	Kimden alındığı	Dörtlülük Sözleri
1	Türkü	Yunanistan Kumçiftliği	Bölge Gagauzları	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını

³⁶ Çakırçoban, “Manisa İli Demirci İlçesi Ayvaalanı Köyü Monografisi,” s. 236.

³⁷ Ahmet Demircan, *Simav Mânileri* (Ankara: Karaağaç Yayıncılık, 2017), s. 64.

³⁸ Hilal Zengin ve Çiğdem Sütçü, “Düzce İli Örneğinde Bulgaristan Kökenli Türklerin Mâni Söyleme Geleneği,” *Karadeniz Araştırmaları* 13, no. 51 (2016): s. 48.

³⁹ Mahmut Selim Gürsel, *Çorum Manileri* (Çorum: Gürsel Yayın, 2010), 362. <https://www.gurselyayin.com/k2/corummanileri.pdf>.

⁴⁰ Yasin Şen, *Dörtdivan Manileri*, Meneviş Yayınları, Seri No: 132, (Ankara: FCR Yayın, 2021), s. 58.

⁴¹ Aziz Ayva, “Havsa (Edirne)’da mâni söyleme geleneği,” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, no. 19 (2006): s. 159.

⁴² Erdoğan Kara, “Şavşat Yöresinden Derlenen Maniler,” 1990, erişim 10.02.2026, <https://www.birikimler.com/savsat-yoresinden-derlenen-maniler/>.

⁴³ Artun, “Tekirdağ’da Mani Söyleme Geleneği.”

⁴⁴ Hüseyin Cılga, “Kangal’da Mani Söyleme Geleneği,” erişim 10.02.2026, <http://huseyincilga.com/kangalda-mani-soyleme-geleneği/>.

⁴⁵ “Kırklareli Manileri,” *Manilerimiz.com*, erişim 12.02.2026, <https://www.manilerimiz.com/kirklareli-manileri/>.

⁴⁶ “Kocaözü Manileri,” erişim 11.02.2026, https://tr.wikisource.org/wiki/Koca%C3%B6zü%C3%BC_manileri.

⁴⁷ “Ak Tavuk Almadın mı,” erişim 11.02.2026, <https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=12878>.

2	Mani	Yunanistan Kumçiftliği	Bölge Gagauzları	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını
3	Mani	Bulgaristan ⁴⁸	Bulgaristan Gagauzları	Şu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Bulgar kızını Çekemedim nazını
4	Mani	Romanya Dobruca ⁴⁹	Dobruca Türkleri	Bu derenin ızını Kıramadım buzunu Aldım bu Laz kızını Çekemedim nazını
5	Mani	Besarabya ⁵⁰	Bölge Gagauzları	Şu derenin uzunlu Yinsâm, kırsam buzunu Şu Urumun kızını S**sâm kırmızı a*ını
6	Mani	Besarabya ⁵¹	Bölge Gagauzları	Şu derenin uzunlu Yinsâm kırsam buzunu Şu Urumun kızının Soldursam al üzünü
7	Mani	Suriye Halep Çobanbey Köyü ⁵²	Bölge Türkmenleri	Bu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Halsa’dan gelin alma Çekemen hiç nazını
8	Türkü	Bulgaristan Kırcaali ⁵³	Bulgaristan Rodop Türkleri	Bu derenin uzunlu Ah kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Yar çekemedim nazını
9	Türkü	Azerbaycan Şamahı (Şamaxı) Bölgesi Hilimli Köyü ⁵⁴	Gürcistan kökenli Oğuz/Türk topluluğu	Bu derenin uzunlu Kıramadım buzunu Aldım Çerkez kızını Çekemedim nazını

⁴⁸ Włodzimierz Zajączkowski, *Język i folklor Gagauzów z Bulgarii*, 1 ed., Prace Komisji Orientalistycznej, Nr 5, (Kraków: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1966), s. 63.

⁴⁹ Mehmet Naci Önal, “Dobruca / Romanya Türklerinin Manileri ve Mani İncelemeleri,” Omagiu Profesorului Mihai Maxim: Studii și Cercetări de Turcologie Contemporană, haz. Călin Felezeu, Editura Tribuna, Cluj-Napoca 2004, s. 200.

⁵⁰ Bülent Hünerli, *Mihail Petroviç Gubaglo’nun Gagauz Folkloru Derlemeleri* (Çanakkale: Paradigma Akademi, 2020), s. 49. Mihail Gubaglo’nun derlemelerinde kaynak kişi ve yer bilgisi sistematik biçimde belirtilmemiştir. Hazırlayan tarafından da ifade edildiği üzere metinler dil özellikleri bakımından Besarabya bölgesine ait görünmektedir; ancak saha ve icracı bilgileri yer almamaktadır.

⁵¹ Hünerli, a.g.e., s. 49.

⁵² Adil Şan, “Çobanbey Manileri,” erişim 15.02.2026, <https://blog.edebiyatdefteri.com/adilsan/siir/1450626-cobanbey-manileri/>.

⁵³ Emil Boev ve Hayriye Süleymanova, *Rodop Türküleri*, ed. Hasan Kızıldağ (İstanbul: ASOS Yayınları, 2023), s. 209.

⁵⁴ János Sipos, “Néhány kaukázusi nép zenéjéről,” *MAGYAR ZENE* 43, no. 2 (2005): s. 211, <https://www.zti.hu/sipos/pdf/093.pdf>.

2.3. Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen dördlük ve icra örnekleri, söz ve ezgi boyutları birlikte ele alınarak karşılaştırmalı biçimde çözümlenmiştir. Metin incelemesinde özellikle ilk iki dizenin (“Şu derenin uzunluğu / Kıramadım buzunu”) büyük ölçüde sabit kalışı, üçüncü dizenin (“Aldım ... kızını”) gösterdiği söz çeşitlemeleri ve dördüncü dizenin yapısal özellikleri üzerinde durulmuştur. Söz çeşitlemeleri yöresel kimlik unsurları ve söyleyiş özellikleri bakımından sınıflandırılmış, ağız farklılıkları ortaya konulmuştur.

Türkü örnekleri ezgi yönünden ölçü ve makam özellikleri bakımından incelenmiş ve bu özellikler yöresel dağılımla birlikte değerlendirilmiştir. Kumçiftliği'nde icra edilen “Serseli” türküsü ölçü ve makam yapısı diğer örneklerle karşılaştırılmış, aynı söz kalıbının farklı ezgi yapıları içinde de yer aldığı ortaya konulmuştur.

Örnekler yörelere göre sınıflandırılmış ve dağılımları çizelgelerde gösterilmiştir. Türkiye içi ve Türkiye dışı örnekler birlikte değerlendirilerek kalıbın yayılım alanı karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Elde edilen bulgular, söz kalıbının kalıcılığı ile ezgisel yapıların değişkenliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla formül dize yaklaşımı çerçevesinde yorumlanmıştır.

2.4. Etik İlkeler ve Geçerlik-Güvenirlik

Bu çalışmada kullanılan birincil veriler, yazarın kamuya açık ortamlarda gerçekleştirdiği gözlemlere dayanmaktadır. Veri toplama sürecinde herhangi bir bireysel görüşme, kişisel veri toplama ya da özel kayıt uygulaması gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle çalışma, etik kurul izni gerektiren bir araştırma kapsamında değerlendirilmemektedir. Araştırmada yararlanılan tüm ikincil kaynaklar (TRT Türk Halk Müziği dağarı, yayımlanmış mânî derlemeleri ve erişime açık çevrim içi kayıtlar) açık erişimli ve bilimsel kullanıma uygun niteliktedir. Kullanılan veriler kaynak gösterme ilkelerine bağlı kalınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın geçerliği, farklı kaynak türlerinden (gözlem, yazılı kaynaklar ve çevrim içi kayıtlar) elde edilen verilerin karşılaştırmalı biçimde birlikte değerlendirilmesiyle sağlanmıştır. Aynı söz kalıbının farklı coğrafyalardaki örnekleri bir arada ele alınarak bulguların tutarlılığı kontrol edilmiştir. Güvenirlik ise veri kaynaklarının açık, erişilebilir ve yeniden incelenebilir nitelikte olmasıyla desteklenmiştir. Çalışmada kullanılan örneklerin önemli bir bölümü TRT dağarı ve yayımlanmış kaynaklara dayandığı için araştırmanın tekrar edilebilirliği mümkün görünmektedir.

2.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma belirli bir kapsam çerçevesinde yürütülmüştür. Birincil veriler, Kumçiftliği (Orestida) yerleşimi ile sınırlıdır ve diğer Gagauz yerleşimlerinde doğrudan gözlem yapılmamıştır. Türkiye dışındaki Bulgaristan, Romanya, Besarabya, Suriye ve Azerbaycan örnekleri yazılı ve kayıtlı kaynaklar üzerinden değerlendirilmiştir. Çevrim içi ortamlardan elde edilen veriler erişime açık kayıtlarla sınırlı olup tüm yörelere kapsayıcı bir bütünlük sunmamaktadır. Benzer şekilde yazılı mânî derlemeleri yayımlanmış kaynaklara dayandığı için sözlü gelenekte dolaşımda bulunan ancak henüz kayda geçirilmemiş örnekler çalışmaya dâhil edilememiştir. Bu bağlamda çalışma, “Şu derenin uzunluğu” kalıbının tüm varyantlarını kapsama iddiası taşımamakta; mevcut veriler üzerinden söz konusu kalıbın yayılımı ve söz-ezgi ilişkisi hakkında karşılaştırmalı bir değerlendirme sunmaktadır.

3. Bulgular

Bu bölümde, “Şu derenin uzunluğu” kalıbının coğrafi dağılımı, söz çeşitlemeleri, müzikal özellikleri ve Kumçiftliği Gagauzlarındaki görünümü, elde edilen dördlük ve icra örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Bulgular, (1) coğrafi dağılım ve kaynak türleri, (2) söz çeşitlemeleri ve “Çerkez kızı” motifi, (3) yöresel kimlik ve söyleyiş özellikleri, (4) makam ve ölçü dağılımı olmak üzere dört başlık altında ele alınmıştır.

3.1. Coğrafi Dağılım ve Kaynak Türleri

“Şu derenin uzunluğu” kalıbı, Türkiye içindeki farklı yörelerde, Balkan sahasında ve Balkan dışındaki Türkiye dışı alanlarda tespit edilmiştir. Elde edilen örnekler kurumsal arşiv kayıtlarında, yazılı

derlemelerde ve çevrim içi ortamlarda yer almakta; ayrıca Kumçiftliği’nde sözlü icra geleneği içinde yaşamaya devam etmektedir.

Çizelge 5: “Şu Derenin Uzunlu” Kalıbının Yöresel Dağılımı

Yöresel Alan	Yöre / Ülke / Şehir
Trakya	Edirne, Tekirdağ, Kırklareli
Batı Karadeniz	Düzce, Bolu, Karabük, Bartın
Doğu Karadeniz	Gümüşhane, Artvin, Ordu
İç Anadolu	Sivas, Konya, Kırşehir
Ege	Manisa, Uşak, Kütahya
Akdeniz	Mersin, Antalya
Doğu Anadolu	Elazığ, Malatya, Ardahan
Balkan Sahası	Yunanistan (Kumçiftliği), Bulgaristan (Kırcaali, Rodoplar), Romanya (Dobruca), Besarabya
Balkan Dışı ve Türkiye Dışı Alanlar	Suriye (Halep–Çobanbey), Azerbaycan (Şamahı–Hilmilli)

Çizelge 5’te görüldüğü üzere kalıp, Türkiye’nin farklı yöresel alanlarına yayılmış olup belirli bir bölgeyle sınırlı değildir. Trakya’dan Doğu Anadolu’ya, Karadeniz sahasından Akdeniz’e uzanan geniş bir coğrafyada tespit edilmesi, söz kalıbının yerel bir türküden ziyade dolaşım hâlindeki bir sözlü kültür yapısı olduğunu göstermektedir. Balkan sahasındaki örnekler kalıbın tarihsel göç güzergâhlarıyla örtüştüğüne işaret ederken, Suriye ve Azerbaycan verileri yayılımın Balkanların ötesine geçtiğini ortaya koymaktadır.

3.2. Söz Çeşitlemeleri ve “Çerkez Kızı” Motifi

“Şu derenin uzunlu” kalıbının en dikkat çekici özelliği, ilk iki dizenin büyük ölçüde sabit kalması; üçüncü ve dördüncü dizelerde ise yerel çeşitlemelerin ortaya çıkmasıdır. Çizelge 6’da üçüncü dizedeki “... kızını” ifadesinin çeşitlemeleri gösterilmektedir.

Çizelge 6: Söz Çeşitlemeleri ve “Çerkez Kızı” Motifi

Üçüncü Dize Çeşitlemesi	Kayıt Sayısı	Üçüncü Dize Çeşitlemesi	Kayıt Sayısı
“Aldım Çerkez kızını”	17	“Aldım köylü kızını”	1
“Aldım Türkmen kızını”	2	“Aldım zengin kızını”	1
“Aldım Dadaş kızını”	2	“Aldım elin kızını”	1
“Aldım Urumun (Rum) kızını”	2	“Aldım şehir (şehir) kızını”	1

“Aldım bu Laz kızını”	1	“Aldım macir (muhacır) kızını”	1
“Aldım Avşar kızını”	1	Kızını içermeyen diğer yapılar	9
“Aldım Bulgar kızını”	1		
“Sevdim Yörük kızını”	1	Toplam	41

Çizelge 6’da görüldüğü üzere, üçüncü dizede en sık karşılaşılan çeşitleme “Aldım Çerkez kızını” ifadesidir ve 17 örnekte tespit edilmiştir. Bu kullanım, farklı yöresel alanlarda tekrar eden bir formül yapı haline geldiğini göstermektedir.

Bunun yanında “Türkmen kızı”, “Dadaş kızı”, “Avşar kızı”, “Bulgar kızı”, “Laz kızı”, “Urumun kızı” gibi köken belirten çeşitlemeler ile “köylü kızı”, “zengin kızı”, “elin kızı”, “şehir kızı” gibi toplumsal konum bildiren kullanımlar da görülmektedir. Dokuz örnekte ise üçüncü dize “kızını” yapısını içermemekte, farklı anlatım biçimleri tercih edilmektedir. Bu çeşitlilik, kalıbın hem belirli çekirdek unsurları koruduğunu hem de yerel bağlamlarda esnek bir kullanım alanına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İlk iki dize büyük ölçüde korunmaktadır:

- “Şu/Bu/Derelerin uzununu”
- “Kıramadım/Gıramadım buzunu”

Dördüncü dize de çoğunlukla:

- “Çekemedim nazını”
- “Çekemiyom nazını”

biçiminde sabit kalmaktadır.

3.3. Yöresel Kimlik ve Ağız Özellikleri

Söz çeşitlemelerinin yanı sıra, söyleyiş özellikleri de bölgesel farklılaşmayı açık biçimde yansıtmaktadır. Çizelge 7’de, farklı yörelerde görülen belirgin söyleyiş özellikleri ve bunlara karşılık gelen örnekler gösterilmektedir.

Çizelge 7: Yöresel Çeşitlemeler ve Söyleyiş Özellikleri

Yöre / Bölge	Belirgin Söyleyiş Özelliği	Örnek	Kayıt Sayısı
Genel kullanım	“uzunu”, “kızını”, “kıramadım” biçimleri	“Şu derenin uzununu / Kıramadım buzunu / Aldım Çerkez kızını”	33
Doğu Anadolu (Erzurum, Ardahan)	“uzuni”, “gızını”, “nazını” biçimleri	“Bu derenin uzuni / Kıramadım buzunu / Aldım Dadaş gızını”	2
Ege (Uşak)	“gıramadım”, “gızını” kullanımı	“Şu Derenin Uzununu / Gıramadım Buzunu / Aldım Da Çerkez Gızını”	1
Batı Karadeniz (Bartın)	“dereleriy”, “yüzüyü” biçimleri	“Dereleriy uzununu / Gıramadım buzunu”	1
Ege (Manisa–Demirci)	“üzümü” (biçimsel sapma)	“Bu derenin üzümü / Kıramadım buzunu”	1

Besarabya (Gagauz Türkçesi)	“yinsäm”, “kırsam”, “s**säm” vb. yerel kullanımlar	“Şu derenin uzunlu / Yinsäm kırsam buzunu...”	2
Romanya (Dobruca)	“ızını” (ünlü değişimi)	“Bu derenin ızını / Kıramadım buzunu”	1

Çizelge 7’de görüldüğü üzere söyleyiş farklılıkları belirli bölgesel kümelenmeler göstermektedir. Doğu Anadolu örneklerinde (Erzurum, Ardahan) kapalı “ı” sesinin belirginleştiği ve “-ni” biçiminin kullanıldığı görülmektedir (“uzunu”, “gızını”, “nazını”). Ege sahasında (Uşak, Manisa) ötümlüleşme ve kalın ünlü tercihi dikkat çekmektedir (“gıramadım”, “gızını”, “üzümü”). Batı Karadeniz örneğinde (Bartın) ise “dereleriy”, “yüzüyü” biçimlerinde görülen ek ünsüz kullanımı yerel söyleyiş özelliklerini yansıtmaktadır.

Besarabya örneklerinde Gagauz Türkçesine özgü ses ve sözcük özellikleri belirginleşmekte; kalıp, yerel dil yapısının içinde farklı bir görünüm almaktadır. Romanya (Dobruca) örneğinde görülen “ızını” biçimi ise ünlü değişimi üzerinden yerel ağız etkisini göstermektedir.

Bu bulgular, “Şu derenin uzunlu” kalıbının her yörede yerel söyleyiş özelliklerine uyarlanarak dolaşıma girdiğini, buna karşılık temel söz yapısının, özellikle ilk iki dizinin büyük ölçüde korunduğunu ortaya koymaktadır. İlk iki dizinin görece sabitliği ile üçüncü ve dördüncü dizelerdeki değişkenlik birlikte değerlendirildiğinde, söz kalıbının çekirdek yapıyı muhafaza eden, ancak yerel söyleyiş ve dil özelliklerine açık bir yapı sergilediği anlaşılmaktadır. Bu durum, sözlü gelenekte yapısal süreklilik ile söyleyiş düzeyindeki yerel uyarlamaların birlikte işlediğini; dolayısıyla kalıbın hem korunan hem de yeniden üretilen bir sözlü kültür yapısı olduğunu göstermektedir.

3.4. Makam ve Ölçü Dağılımı

Müzikal açıdan, “Şu derenin uzunlu” kalıbı, farklı makam ve ölçü yapılarıyla icra edilmektedir. Çizelge 8’de TRT dağarı ve çevrim içi kayıtlardan elde edilen örneklerin makam ve ölçü dağılımı gösterilmektedir.

Çizelge 8: Makam ve Ölçü Dağılımı

Makam	Ölçü	Kayıt Sayısı	Görüldüğü Yörelere
Hüseynî	4/4	3	Mersin, Kırşehir, Ardahan
Hüseynî	9/8	3	Uşak, Antalya (Kaş), Isparta
Hüseynî	2/4	2	Orta Anadolu, Sivas
Hicaz	10/8	1	Elazığ
Uşşak	12/8	1	Erzurum
Gülizar	4/4	1	Orta Anadolu
Nihavend	4/4	1	Konya
Toplam		12	

Makamsal ve ölçüsel veriler, söz kalıbının tek bir ezgisel yapı ile sınırlı olmadığını göstermektedir. Hüseynî, Hicaz, Uşşak, Gülizar ve Nihavend makamlarında icra edilen örnekler, kalıbın çeşitli makamsal çevrelerde dolaşımda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Hüseynî makamının 4/4, 9/8 ve 2/4 gibi farklı ölçü kalıpları içinde tekrar eden bir yoğunluk göstermesi, kalıbın belirli bir makamsal merkez etrafında kümelendiğini düşündürmektedir. Ölçü bakımından 4/4 ve 9/8 yapılarının öne çıktığı görülmektedir. 4/4 ölçü daha geniş bir yöresel dağılım gösterirken, 9/8 ölçü belirli yörelerde tekrar eden bir kullanım sergilemektedir. Uşak, Antalya (Kaş) ve Isparta örneklerinde görülen Hüseynî–9/8 birlikteliği dikkat çekicidir.

Kumçiftliği'nde tespit edilen "Serseli" (Şu derenin uzunluğu kalıbını içeren türkü) örneğinin de 9/8 ölçü ve Hüseyinî makamında yer alması, Trakya sahasındaki icranın Anadolu'daki benzer ezgisel yapılarla örtüştüğünü göstermektedir. 9/8 ölçü, Trakya ve özellikle Edirne çevresinde karşılama türü oyun havalarında yaygın olarak kullanılan bir tartım yapısıdır. Kumçiftliği icrası, salt makamsal bir tercih olmaktan öte, Trakya-Edirne oyun geleneğinin yeni yerleşim alanında sürdürüldüğüne işaret etmektedir. Bu bulgular, söz kalıbının makamsal açıdan belirli bir yoğunluk alanı sergilemekle birlikte, ölçüsel ve bölgesel uyarlamalara açık bir yapı taşıdığını ortaya koymaktadır.

3.5. Kumçiftliği Gagauzlarında "Serseli" Türküsü

Kumçiftliği Gagauzlarında tespit edilen "Serseli" adlı türkü, çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu eserin 9/8 ölçü ve Hüseyinî makamında icra edildiği belirlenmiştir. Türkü, düğün ve toplu eğlence ortamlarında oyun eşliğinde söylenmektedir.

Kumçiftliği'nde kaydedilen "Serseli" türküsünün sözleri şöyledir:

"Şu derenin uzunluğu kıramadım buzunu

Aldım Çerkez kızını çekemedim nazını

Serseli serseli sen benden da deli

Gidene bak gidene kız sarılmış dikene

Allah saburluk versin gizli sevda çekene

Serseli serseli sen benden da deli

Uyu demeye geldim yari görmeye geldim

Yarimin yarasına mehlem yapmaya geldim

Serseli serseli sen benden da deli

Denizde su kalmadı balıkta pul kalmadı

Gel sarılıp yatalım lambada gaz kalmadı

Serseli serseli sen benden da deli"

Türkünün ilk dördlüğü, çalışmada incelenen "Şu derenin uzunluğu" kalıbıyla örtüşmektedir. Bununla birlikte "Serseli", yalnızca bir dördlükten ibaret olmayıp nakarat bölümleri ve ek dördlüklerle genişleyen bütünlüklü bir türkü yapısı göstermektedir.

Aynı ilk dördlüğü farklı bir ezgiyle, mânî biçiminde de icra edildiği gözlemlenmiştir. Bu icra, "Serseli" türküsünün ezgisinden farklı olup mânî geleneğine özgü kalıplaşmış bir ezgi yapısı içinde yer almaktadır. Bu durum, söz kalıbının tek bir ezgiye bağlı olmadığını; farklı müziksel bağlamlarda yaşayabildiğini göstermektedir.

Kumçiftliği Gagauzlarının Edirne'den göç etmiş olmaları, bu söz kalıbının göç yoluyla taşınmış olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte aynı söz kalıbının Anadolu'nun çeşitli yörelerinde ve Türkiye dışındaki farklı sahalarda da tespit edilmesi, yapının yalnızca Edirne çevresine özgü olmadığını; daha geniş bir kültürel dolaşım alanına ait olduğunu ortaya koymaktadır.

Kumçiftliği örneği, söz kalıbının göç sonrasında da sürdürüldüğünü gösteren somut bir gözlem verisi niteliğindedir. Topluluğun farklı bir siyasal ve kültürel çevrede yaşamını sürdürmesine rağmen Türkçe sözlü ürünleri icra etmeye devam etmesi, söz kalıplarının kültürel süreklilik açısından taşıyıcı bir işlev gördüğünü göstermektedir.

4. Tartışma

Kumçiftliği Gagauzları örneği, söz konusu kalıbın işlevini göç sonrası kimlik sürekliliği bağlamında ele almak için özgün bir veri sunmaktadır. Assmann'ın kültürel bellek yaklaşımı bu ilişkiyi kavramsal

açıdan çerçeveler. Assmann'a göre kültürel bellek, yalnızca geçmişe ait bilgilerin muhafaza edildiği durağan bir alan değil; toplumsal davranış ve kimliği yönlendiren, kuşaklar boyunca tekrar edilen kültürel uygulamalar aracılığıyla canlı tutulan bir yapıdır⁵⁵. Bu çerçevede türkü ve mânî gibi sözlü kültür ürünleri, kültürel belleğin temel taşıyıcıları arasında yer almaktadır. Yazılı kültürün sınırlı olduğu veya gündelik yaşamın merkezinde bulunmadığı topluluklarda ezgi, söz ve icra bağlamı; toplumsal hafızanın aktarım araçları hâline gelmektedir.

Bulgular, söz kalıbının ilk iki ve son dizelerinde belirgin bir süreklilik bulunduğunu, üçüncü dizenin ise yerel kimlik ve toplumsal göndermelere açık bir alan oluşturduğunu ortaya koymuştur. İlk iki dizenin sabitliği kalıbın çekirdeğini korurken, üçüncü dizedeki kimlik göndermelerindeki çeşitlilik sözlü geleneğin yerel bağlamlara ne ölçüde yanıt verdiğini göstermektedir.

Üçüncü dizede “Çerkez kızı” ifadesinin en yaygın çeşitleme olarak ortaya çıkması, sözlü kültürün toplumsal estetik kodları yansıttığını göstermektedir. Çerkez kimliğinin tarihsel süreçte güzellik ve zarafetle ilişkilendirilmesi, sözlü ürünler aracılığıyla yeniden üretilmiş ve geniş bir coğrafyada dolaşıma girmiştir. Bunun yanında “Dadaş kızı”, “Türkmen kızı”, “Avşar kızı”, “Bulgar kızı”, “Laz kızı” gibi çeşitlemeler, icracıların kalıbı kendi kimlik alanları içinde yeniden konumlandıklarını göstermektedir. Bu durum, kültürel belleğin hem ortak bir üst aidiyet alanı oluşturduğunu hem de yerel kimlikleri görünür kıldığını ortaya koymaktadır.

Ağız özellikleri de bu süreci yansıtmaktadır. Erzurum'da “uzunu”, Uşak'ta “gıramadım”, Bartın'da “dereleri” biçimleri, kültürel belleğin metinden öte ses ve söyleyiş düzeyinde de taşındığını ortaya koymaktadır. Kalıp, korunarak yerel söyleyiş aracılığıyla topluluk tarafından sahiplenilmektedir.

Müzikal bulgular da benzer bir tablo sunmaktadır. Hüseyinî makamının farklı ölçülerle birlikte görülmesi ve 4/4 ile 9/8 ölçülerinin öne çıkması, söz kalıbının tek bir ezgisel yapıya bağlı olmadığını göstermektedir. Söz büyük ölçüde korunurken ezginin bölgesel icra geleneklerine göre değişebilmesi, kültürel belleğin esnek niteliğini yansıtmaktadır. Assmann'ın “oluşum” ve “kurumsallaşma” kavramları bağlamında düşünüldüğünde, sözlü yapılar belirli sabit noktalara sahip olmakla birlikte icra bağlamında çeşitlenebilmekte ve bu sayede süreklilik ile değişim bir arada işlemektedir⁵⁶.

Kumçiftliği Gagauzlarında “Serseli” türküsünün korunmuş olması, göç sonrası kültürel süreklilik bağlamında özel bir anlam taşımaktadır. 1922 sonrasında Edirne'den göç eden Gagauz topluluğunun yeni yerleşim alanında da aynı söz kalıbını yaşatması, kültürel belleğin mekânsal kopuşlara rağmen devam edebildiğini göstermektedir. Kültürel bellek, geçmişe dair belirli “sabit noktalar” etrafında örgütlenir ve bu noktalar kimlik bilincinin sürekliliğini sağlar⁵⁷. “Şu derenin uzunlu” kalıbı, Gagauz topluluğu için bu sabit noktalardan biri olarak değerlendirilebilir.

Sözlerin hem türkü hem de mânî biçiminde yaşatılması, belleğin tek biçimli değil, çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Aynı söz kalıbının farklı icra bağlamlarında varlığını sürdürmesi, kültürel belleğin yalnızca içerik yoluyla değil, kültürel uygulamalar aracılığıyla da aktarıldığını ortaya koymaktadır. Sözlü ürünün düğün, eğlence ve toplumsal buluşma ortamlarında icra edilmesi, ortak kimliğin yeniden üretilmesini sağlamaktadır.

Sonuç

Bulgular, “Şu derenin uzunlu” kalıbının belirli bir yöreye özgü olmadığını; geniş bir Türk kültür sahasında yaygın biçimde dolaşımda olduğunu ortaya koymaktadır. Kumçiftliği Gagauzlarının kimlik yapısı, bu bulguların değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken bir başka unsurdur. Topluluk üyeleri günümüzde Yunanistan vatandaşı olmaları sebebiyle eğitim dilleri de Yunancadır. Dilleri UNESCO'nun Kaybolma Tehlikesi ile Karşı Karşıya Olan Dünya Dilleri Atlası'nda (Atlas of the World's Languages in Danger) yer almakla beraber⁵⁸ bölgedeki Gagauz toplumu Türkçe sözlü kültür

⁵⁵ Assmann, a.g.e., s. 148.

⁵⁶ Assmann, a.g.e., s. 142.

⁵⁷ Aynı yerde.

⁵⁸ Kaşıkcı, Nehrin Ötesi: Yunanistan Kumçiftliği (Orestia) Gagauzları Halk Kültürü, ss. 11-12.

unsurlarını yaşatmaya devam etmektedir. Düğünlerde, eğlence toplantılarında ve diğer toplumsal etkinliklerde türkü ve mânî icralarının sürdürülmesi, bu kültürel mirasın günlük yaşam içerisindeki varlığını koruduğunu göstermektedir. Bu çerçevede "Şu derenin uzunlu" kalıbı, türkü ya da mânî metninin ötesinde, topluluğun ortak belleğiyle ilişkili bir sözlü kültür unsuru olarak da değerlendirilebilir. Edirne kökenli bir topluluğun farklı bir coğrafyada yaşamını sürdürmesine rağmen bu tür sözlü ürünleri kuşaktan kuşağa aktarması, kültürel sürekliliğin somut göstergelerinden biridir. Dolayısıyla söz konusu kalıbın günümüzde de icra ediliyor olması, yalnızca bir gelenek aktarımına değil, aynı zamanda topluluğun kültürel belleğinin yaşatılmasına da işaret etmektedir.

"Çerkez kızı" motifinin yüksek oranda tekrar edilmesi, sözlü kültürün yalnızca estetik bir anlatım alanı değil, aynı zamanda tarihsel, etnik ve toplumsal temsillerin dolaşıma girdiği bir sembolik alan olduğunu ortaya koymaktadır. Bu motif, fiziksel güzellik atfının ötesinde, kültürel hafızada yer etmiş bir kimlik imgesi olarak da işlev görmektedir.

Kumçiftliği Gagauzlarında "Serseli" türküsünün yaşamaya devam ediyor olması ise göç sonrası kültürel sürekliliğin somut bir örneğini sunmaktadır. Gagauzların Hristiyan Ortodoks inançlarına rağmen Türk dilini ve sözlü kültür unsurlarını korumaları, kültürel belleğin kimlik oluşumundaki belirleyici rolünü göstermektedir. Bu bağlamda söz konusu türkü, yalnızca müzikal bir ürün değil; Edirne ile kurulan tarihsel bağın ve ortak aidiyetin sembolik bir taşıyıcısıdır.

"Şu derenin uzunlu" kalıbı, sözlü kültürde uzun süre yaşayabilen ifade biçimlerinden biridir. Edirne'den Kumçiftliği'ne, Anadolu'dan Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyada kullanılması, bu sözlü mirasın yer değiştirmelere rağmen korunabildiğini göstermektedir. Kalıp, her icrada yeni anlamlar kazanırken dinleyiciye tanıdık gelen yönünü de korumaktadır. Bu nedenle kültürel belleğin sürekliliğini izlemeye olanak sağlayan, dikkat çekici örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Göçler, sınır değişimleri ve kimlik dönüşümleri yaşansa da sözlü kültür ürünleri ortak hafızanın taşınmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Kaynakça

- ARTUN Erman, "Tekirdağ'da Mani Söyleme Geleneği", <https://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/4.php> (Erişim 11 Şubat 2026).
- ARTUN Erman, "Türk Halk Kültüründe Mani Söyleme Geleneği, Manilerin İletişim Boyutu ve İşlevselliği" *IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği (Türk Dünyasında Maniler) Sempozyumu Bildirileri* (2007), ss. 21-31.
- ASSMANN Jan, *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2015.
- AYVA Aziz, "Havsa (Edirne)'de Mânî Söyleme Geleneği" *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 19 (2006), ss. 149-173.
- Bartın Manileri, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1879253829051934&id=1435168566793798&set=a.1465769603733694> (Erişim 15 Şubat 2026).
- BAUMAN Richard ve Charles L. BRIGGS, "Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life" *Annual Review of Anthropology* 19 (1990), ss. 59-88.
- BOEV Emil ve Hayriye SÜLEYMANOVA, *Rodop Türküleri*, Haz. Hasan Kızıldağ. ASOS Yayınları, İstanbul 2023.
- BORATAV Pertev Naili, "Âşık Edebiyatı" *Türk Dili Dergisi Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı* 19/207 (1968), ss. 340-357.
- CILGA Hüseyin, "Kangal'da Mani Söyleme Geleneği" <http://huseyincilga.com/kangalda-mani-soyleme-geleneği/> (Erişim 10 Şubat 2026).
- CONNERTON Paul, *How Societies Remember*, Cambridge University Press, Cambridge 1989.
- ÇAKIRÇOBAN Mehmet, "Manisa İli Demirci İlçesi Ayyaalanı Köyü Monografisi" Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2021.

- ÇOPUR Ahmet, "Şebaboğlan", 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=KzLGfugBkjs> (Erişim 12 Şubat 2026).
- DEMİRCAN Ahmet, *Simav Mânileri*, Karaağaç Yayıncılık, Ankara 2017.
- ERTAŞ Neşet, "Kar Yağar Üstüme", Kalan Müzik, 1999. <https://www.youtube.com/watch?v=gAYHrDr3ZRQ> (Erişim 12 Ocak 2026).
- GÜRGENTEPE Ceyhan, "Ordu İli Kumru İlçesi Monografisi", Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2019.
- GÜRSEL Mahmut Selim, *Çorum Manileri*, Gürsel Yayın, Çorum 2010.
- HALBWACHS Maurice *On Collective Memory*, University of Chicago Press, Chicago 1992.
- HÜNERLİ Bülent Mihail Petroviç Gubaglo'nun Gagauz Folkloru Derlemeleri, Paradigma Akademi, Çanakkale 2020.
- KARA Erdoğan, "Şavşat Yöresinden Derlenen Maniler" 1990. <https://www.birikimler.com/savsat-yoresinden-derlenen-maniler/> (Erişim 10 Şubat 2026).
- KAŞIKÇI Evrim, "Kalıp Ezgili Maniler: Edirne'den Yunanistan Kumçiftliği'ne (Orestia) Göç Eden Gagauzlarda Sözlü Mirasın ve Kültürel Sürekliliğin İzleri", *V Международная научно-практическая конференция «Научно-образовательное пространство: реалии и перспективы повышения качества образования»*, Universitatea de Stat din Comrat, Comrat 2026, ss. 439-444.
- KAŞIKÇI Evrim, "The Gagauz of Edirne" *Bilig* 114 (2025), ss. 53-88.
- KAŞIKÇI Evrim *Nehrin Ötesi: Yunanistan Kumçiftliği (Orestia) Gagauzları Halk Kültürü*, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2023.
- KAYA Doğan *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- KIRCA Osman, "Şu Derenin Uzunlu." TRT Müzik, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=dh3rnMENXg8> (Erişim 12 Şubat 2026).
- Kırklareli Manileri, <https://www.manilerimiz.com/kirklareli-manileri/> (Erişim 12 Şubat 2026).
- Kocaözü Manileri, https://tr.wikisource.org/wiki/Koca%C3%B6z%C3%BC_manileri (Erişim 11 Şubat 2026).
- LORD Albert Bates, *The Singer of Tales*, Harvard University Press, Cambridge MA, 1960.
- ÖNAL Mehmet Naci, "Dobruca / Romanya Türklerinin Manileri ve Mani İncelemeleri" Omagiu Profesorului Mihai Maxim: Studii şi Cercetări de Turcologie Contemporană. Haz. Călin Felezeu. Cluj-Napoca: Editura Tribuna, 2004, ss. 169–206.
- PİR Hasan, *Gümüşhane'nin Kültür Ögeleri*, Gümüşhaneliler ve Gümüşhaneyi Sevenler Hizmet Vakfı Yayınları, 1996.
- SIPOS János, "Néhány Kaukázusi Nép Zenéjéről." *Magyar Zene* 43/2 (2005), ss. 193-212.
- SUNGURLOĞLU İshak, *Harput Yollarında*, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara 1961.
- ŞAN Adil, "Çobanbey Manileri." <https://blog.edebiyatdefteri.com/adilsan/siir/1450626-cobanbey-manileri/> (Erişim 15 Şubat 2026).
- ŞEN Yasin, *Dörtdivan Manileri*, FCR Yayın, Ankara 2021.
- TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Ay Doğan Aşmak İster* (Rep. No: 1498), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, Ankara 1978.
- TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Bu Dere Buz Bağladı* (Rep. No: 4040), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, Ankara 1996.
- TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Hele Dadaş Hoşmusan* (Rep. No: 4289), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, Ankara 2001.
- TRT Türk Halk Müziği Repertuarı, *Şu Derenin Uzunlu* (Rep. No: 180), TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, Ankara 1973.
- ÜÇÜNCÜ Meryem, "Gümüşhane Torul İlçesi Cizere Köyleri Monografisi." Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2019.

YILMAZ Bülent, “Ardahan Türkmenleri Müzik Geleneği.” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2010.

YOLCU Mehmet Ali, *Balıkesir Yöresi Manileri*, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, Balıkesir 2013.

ZAJĄCZKOWSKI Włodzimierz. *Język i Folklor Gagauzów z Bułgarii*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Kraków 1966.

ZENGİN Hilal ve Çiğdem SÜTÇÜ. “Düzce İli Örneğinde Bulgaristan Kökenli Türklerin Mâni Söyleme Geleneği.” *Karadeniz Araştırmaları* 13/51 (2016), ss. 37-49.

EXTENDED ABSTRACT

This study comparatively examines the mani and folk song variants built around the line "Şu derenin uzunlu" within the Turkish oral tradition, with particular focus on the Gagauz community that migrated from Edirne to Kumçiftliği (Orestiada) in Greece. The starting point of the research is a locally performed folk song known as Serseli, which contains the formulaic line "Şu derenin uzunlu / Kıramadım buzunu." The study aims to analyze how this verbal structure circulates across different regions, how it varies in terms of textual and musical features, and how it functions within the framework of cultural memory, especially in post-migration contexts.

The research adopts a qualitative and comparative methodology. Primary data are based on long-term field observations conducted by the author in Kumçiftliği since 2010 in public performance settings such as weddings and communal gatherings. Secondary data include examples obtained from the TRT Turkish Folk Music repertoire, published mani compilations, academic studies, and publicly accessible audio-visual recordings. The collected materials were analyzed comparatively in terms of textual structure, regional variation, dialectal features, musical mode, and rhythmic patterns.

The findings indicate that the formulaic structure "Şu derenin uzunlu / Kıramadım buzunu" is not limited to the Gagauz community. It appears across a wide geographical area, including various regions of Anatolia and Turkish Thrace, as well as the Balkans, Bessarabia, Azerbaijan, and the Halep region of Syria. This distribution demonstrates that the structure is part of a broader cultural circulation and cannot be regarded as a purely local element.

A significant finding of the study is the structural stability of the first two lines, which remain largely unchanged across different regions. In contrast, the third line shows considerable variation, particularly in expressions referring to identity and social categories, such as "Çerkez kızı," "Türkmen kızı," "Dadaş kızı," "Avşar kızı," "Bulgar kızı," and "Laz kızı." These variations indicate that while the core structure is preserved, local communities actively adapt the formula according to their own cultural and social contexts. The frequent recurrence of "Çerkez kızı" suggests that it functions as a widely recognized formulaic element within oral tradition.

Dialectal and phonetic variations also play a crucial role in this process. Forms such as "uzuni," "gızını," "gıramadım," or region-specific pronunciations in Bessarabian Gagauz Turkish demonstrate that oral transmission carries not only textual content but also local speech characteristics. This indicates that continuity in oral tradition involves both preservation and transformation at the level of language.

Musically, the findings reveal that the same verbal pattern is not restricted to a single melodic structure. It appears in different modal and rhythmic frameworks, including Hüseynî, Hicaz, Uşşak, Gülizar, and Nihavend, as well as in various meters such as 4/4, 9/8, and 2/4. The frequent occurrence of Hüseynî makam, particularly in combination with 9/8 and 4/4 meters, suggests a certain degree of musical clustering. The Serseli example from Kumçiftliği, performed in Hüseynî makam and 9/8 meter, aligns with the musical traditions of the Edirne and Thrace region, indicating the continuity of regional performance practices after migration.

From the perspective of cultural memory, the preservation of this formulaic structure among the Kumçiftliği Gagauz demonstrates how oral traditions function as carriers of identity across spatial displacement. Drawing on Jan Assmann's concept of cultural memory, the study argues that oral forms such as mani and folk songs are not merely aesthetic expressions but also vehicles for maintaining collective identity. The continued performance of Turkish-language oral forms within a different cultural and political environment reflects the persistence of cultural memory through repeated cultural practices.

In conclusion, the study demonstrates that the "Şu derenin uzunlu" formula represents a durable and flexible structure within Turkish oral tradition. Its widespread distribution, adaptability to local contexts, and presence in multiple musical forms indicate that it operates as both a stable cultural unit and a dynamic element open to reinterpretation. The Kumçiftliği Gagauz example provides concrete

evidence that oral cultural forms can sustain continuity despite migration and changing socio-cultural conditions. Thus, the study contributes to a broader understanding of how oral tradition functions as a mechanism of cultural memory and identity preservation.